

Salcâmi

„Lumea să știe și să nu uite ce s-a întâmplat și mai ales să nu se mai repete, indiferent din partea cui vine, ori de stânga ori de dreapta. Că tare nu ne plac ororile, și nici răzbunările de nici un, fel.”

STERIAN GINA, născută Găitoane, la 18 iunie 1935 la Vrani. Deportată din Vrani (Caraș-Severin) în Salcâmi (Jăgălia Nouă). Înregistrată în 6 august 1996, Oravița.

M-am născut în comuna Vrani în data de 18 iunie. Deci era în 18 iunie '51, ziua mea de naștere. Fiind elevă, trebuiau să vină la mine mulți colegi și prieteni. Părinții au pregătit prăjituri, vin, țuică – doar sunt fiică de țăran –, cum are fiecare gospodar de la noi. După-masa era hora, frumoasă, ne-am dus și noi să vedem, am jucat jocuri populare ardelenne, de doi. Și am observat că Vraniu începe să se coloreze cu uniforme, fie de grăniceri, fie securiști, sau militari în termen, eu știu, de prin alte părți. În orice caz, să zicem, comuniștii din sat erau foarte satisfăcuți, aveau așa... radiu pur și simpli. Probabil o parte dintre ei știau despre ce e vorba sau nu știau. În orice caz, am avut senzația asta că ceva se petrece, dar nu știam. Chiar vorbeam și cu alte familii, cu prieteni și cu rude și prietenii care au venit la noi în sat, că va fi ceva, probabil iar ceva pe graniță sau că se trece de la noi la sârbi sau de la sârbi aicea, că doar noi toți, cei care locuim pe zonă, spuneau că suntem titoiști.

Că Tito, pe vremea aia, era așa reprezentat cu bardă, un dictator foarte rău, ca să fi titoist, asta era ceva așa, ieșit din comun, când erai denumit titoist. În orice caz, am crezut că va fi o trecere frauduloasă de frontieră, fie dintr-o parte, fie din alta și se duc probabil cu câini, cum era atunci, să prindă pe cineva.

Deci, am ieșit în sat la horă, am dansat cu toții și... așa, a fost cam pe la 12 noaptea, hora s-a terminat spre surprinderea întregului sat mai devreme decât în alți ani. Că era întotdeauna horă mare la Rusalii. Am intrat în casă și nici n-au adormit bătrânii bine, noi, sigur, tineretu (nu, dar bătrânii, bunicii mei, și... o dată am auzit bătăi mari în poartă și în geam. Sigur că n-am dat mare atenție, am crezut că cineva vine la ceva, să ne ceară, sau noi, tineretul am făcut prea mare gălăgie. Și-am ieșit la geam. Și am văzut doi militari și zic: „Deschide!” Și eu zic: „Nu deschid până mâine!” Tot am luat-o sub formă de glumă. Au insistat, au bătut cu armele în poartă. Și-atuncea au venit înăuntru, cu pistoale automate legate la gât: „În numele legii, vă adunați toată familia...” Erau atâta de... timorați, pur și simplu, de frică. Nu știau ce se-ntâmplă, cum reacționăm noi. Ne-a adunat toată familia, inclusiv cine era la mine în casă și ne-a citit un decret. Tremurau, pur și simplu tremurau, unu citea și celălalt stătea tot cu arma întinsă spre noi și spunea că în două ore trebuie să ne luăm – ne-a citit acolo o listă întregă, cu ce avem voie să ne luăm din toată gospodăria alor mei, unde au muncit generații înaintea părinților – și că ne evacuează. Bunicul, cum probabil a și băut bietul bătrân un pahar în plus: „Viu din casa mea nu ies, taică, pentru nimic în lume”. Atuncea l-au mobilizat în fotoliu și au zis: „Bătrânule, trebuie să ieși. În două ore să părăsești casa. Ai voie să-ți iei o pereche de cai, un porc, haine, ce credeți voi că vă puteți lua într-o căruță.” Toată lumea era speriată. Fiecare dintre noi – după aceea, când ne-am întâlnit pe parcurs –, fiecare a crezut că el este izolat, un caz izolat și probabil din lipsă de spațiu casele mai mari le evacuează și probabil că ne ducem în altă parte. Cum mama mea era o fată săracă, căsătorită cu tata, fiind bogat...

am zis că noi o să ne ducem la bunica, toată familia, chiar dacă îi căsuța mică, noi stăm acolo și nu ne ducem în altă parte. Și-au zis: „Nu, domnule, plecați definitiv din sat!” „Uude?” „Nu vă interesează!”

Lumea a trăit cu ideea asta că ne duce în Siberia. Deci, fiecare a devenit așa de pasiv, n-a vrut să ia nimeni nimica. Eu cu fratele meu – fratele meu e cu 12 ani mai mare decât mine, era căsătorit și a avut o fetița de 6 ani – (...) bunicii, ei erau foarte bătrâni, nu au putut să-i transporte și i-a lăsat în casă, să locuiască. Le-a dat voie și alor mei și la alți bătrâni din sat le-a dat voie să rămână în casă, bineînțeles, confiscându-se absolut tot. Au rămas cu o masă, un scaun și patul pe care au dormit. Restul, tot, s-a făcut iuventaru și a luat statul absolut tot, tot ce a fost într-o casă de oameni gospodari. Acolo s-a despăgubit, dar foarte puțin. Ceva... o sumă foarte mică. Așa-mi amintesc. Bine, și eu eram atunci un copil.

După două ore am plecat. Când am ieșit din casă, am văzut că era strada plină, de sus până jos, în stradă erau numai căruțe, militari, lume care plângea. Bunica mea a reușit să vină însoțită de un securist până la noi plângând. Și-a închipuit că se întâmplă ceva cu noi, a fost și ne-a văzut și, în sfârșit, a fost un om de omenie și a lăsat-o pe mama să-și ia la revedere de la bunica.

Din satul nostru, s-au dizlocat cei mai mulți oameni, cele mai multe familii, 53 de familii, fiecare cu bătrâni și copiii, cu copiii și sugari și mai mari. Am plecat într-o zi de vară, cu un soare de ai crezut că mori pur și simplu de cald, fără apă, iară mâncare, că nimeni nu s-a gândit ce să-și ia, ce are nevoie. Pur și simplu ți-ai luat lucruri inutile, pe ce ți-a venit așa, să pui mâna.

Și ne-am dus până la Răcăjdie și-am stat acolo două zile pe rampă. Atunci ne-am dat seama că nu suntem noi singurii, și lumea venea, pur și simplu coloane, coloane întregi de oameni înfometati, să-i zic înfometati, dar erau însetoșati. Erau pur și simplu după un strop de apă, că nimeni nu ți-a dat nici un pahar de apă. Am stat două zile la Răcăjdie, după aceea am venit la Oravița, am stat încă o zi pe rampă, până a venit trenul să ne dea un vagon. Am intrat... doi cai și-o vacă și cu familia noastră. Am plecat și-am tot mers cu trenul în bouvagon, însoțiti fiind de doi militari: un securist și un milițian... și bieții copii, de mila noastră, pur și simplu erau oameni de treabă ăia, care au fost cu noi, și au plâns. Nepoata mea nu mai putea săracă de sete și spunea: „Nene, dă-mi un pahar de apă!” Atunci, când au oprit în anumite gări, s-a dus un militar și ne-a adus. De unde or fi găsit sticle nu știu, și ne-au adus apă și am băut. Deci am călătorit cu bouvagonul o săptămână, o săptămână iară apă, fără mâncare, așa pur și simplu ca pe animale, ne-a luat și ne-a tot dus. Am trecut de București, când am trecut de București ne-am dat seama, adică credeam că ne duce numai în Siberia, numai în Siberia ne pot duce...

(...)

Când am ajuns în gară, acolo localnici cu căruțe cu boi sau cu cai ne-au dus la circa 7 km de Mărculești, unde era cultivat bumbac. Foarte cald, fără apă, fără mâncare, pur și simplu, dacă stai să te gândești nici nu știu cum s-a putut rezista o săptămână.

Dar necazul, atât îl apropie pe om, pe oameni între ei, dacă unul a avut o pâine n-a ezitat să o împartă, chiar dacă ai fi rămas cu o bucățică, cât un nasture de mică, dar ai împărțit-o cu celălalt care era în jurul tău. Așa se întâmpla și cu apa: „Bea tu o gură, dar mai lasă-mi o gură, că mai am un copil mic acolo!” Dacă-i spui cuiva nici nu te crede că era atâta omenie și atâta umanism în oameni.

Am ajuns acolo, era un topograf care a bătut un țaruș în mijlocul bumbacului și-a zis: „Gospodarule, asta va fi casa ta! Ai numărul de casă...” – nu-mi mai amintesc, ne-a măsurat cu un compas câțiva metri pătrați. Unii dintre noi am crezut că

ne aduce așa numai să ne ia pământurile și bunurile care fiecare le-a avut acasă. Fiecare a sperat că se reîntoarce cât de repede și a crezut că stă o perioadă de timp și fiecare dintre noi a respins ideea că trebuie să ne facem vreodată casă. A trecut o zi, două, trei, cinci și am stat sub soarele ăsta de Bărăgan, în pusta Bărăganului, de pur și simplu nu puteai să respiri de praf.

Apă nu era, am adus-o de la 7 km. Au făcut așa, un fel de ladă încheiată bine, ca un sicriu. Între scânduri s-a pus ciment, sau fiecare ce a avut, ca să nu curgă, sau smoală și eu, fiind cea mai mică din familie, am luat în fiecare zi căruța, cu cai și cu sicriul ăsta ca o ladă – așa-i spuneam – și ne-am dus după apă la 7 km. Ca să mai aducem ceva din ladă, apă în ladă, puneam frunze de salcâmi ca să nu se clatine așa de tare apa. Asta a fost. Și-am stat la coadă ore întregi după un pic de apă. Asta a fost o perioadă pur și simplu de groază.

Am început să facem progrese. Am pus un dulap și un pat și niște crengi, ca să fim protejați de soare. Asta a fost prima fază, așa-zisa colibă. După o perioadă de... după colibă, la circa o lună, a venit o ploaie torențială. Toți localnicii spuneau că de ani zile n-a mai plouat în Bărăgan. Și dacă stau să mă gândesc, după 40 și de ani, nici nu-mi vine să cred că în pusta aia a Bărăganului să poată să fie apa până în genunghi și în anumite porțiuni până în piept. Așa, pur și simplu, numai apă. Și fiecare bun care ți-ai adus de acasă, fie pături, fie măcar o cratiță (...) Deci tot ce ți-ai adus. Nu ai putut să ai făină, sau grâu, sau unsoare, că totul era sub ape. Atunci lumea s-a revoltat, s-a dus la miliție, că bineînțeles eram păziți tot timpul. Făceam un fel de revoluție spontană. Și în special tineretul. Să știți că bătrânii erau resemnați, dar tineretul a fost foarte unit. Și am zis: „Sau murim, sau faceți ceva cu noi, domn'e!” Și frate-miu, săracu, și alții de vârsta lui: „Ne mor copiii! Ne mor părinții! Ce faceți cu noi? Stăm între ape.” S-au speriat. Și atunci or evacuat niște grajduri care erau ale unui boier și-n ele erau deținuți politici. Pe ei i-au comasat în altă parte și ne-a băgat pe noi, mai ales pe tineret. Ne-a băgat acolo și-am stat vreo săptămână, până apele s-au mai retras, că părinții au rămas între ape. Nu numai părinții mei, toți au rămas acolo, pe bucașica lui, să vadă dacă se mai poate ceva, cât de cât salva.

Atunci, în grajdurile alea, ne-am cunoscut cu alți oameni de la Tomnatic, de la Teremia. Și am început să ne împrietenim. Ce să vă spun? Că aveau ce aveau cu tineretul și în special cu băieții și fetele care au fost fie studenți, fie elevi, să-i zic, intelectualii. De-a doua zi ne-a adunat pe toți și în fiecare zi ne-au scos la câmp, la cules de bumbac. Dar numai pe noi. Și-au făcut grup separat față de ceilalți. Să ne acomodăm la muncă.

Asta a fost... Atuncea, ce să vă mai spun, după inundațiile astea care s-au produs am știut că va veni toamna și ceva trebuie să facem. Ne-am făcut bordei. Și am stat trei luni în bordei. Așa că, în pământ, am a un culoar să zic 2 pe 3, pe 4, după cum ai putut să-ți faci rost de un pic de scândură, grinzi sau, mă rog, lemne, nu erau grinzi, așa lemne tăiate și erau crengi, paie, puse peste și acoperit cu pământ. Și așa am fost foarte fericiți că trei luni nu ne-a mai plouat, nu ne-a mai bătut vântul, am stat acolo ca și cârțile în bordeie. După bordeie, ne-am făcut case de pământ bătut sau chirpici, acoperite cu paie sau cu stuf, fiecare cum a putut să-și facă rost.

Eu cu fratele meu am lucrat la Mărculești, am lucrat toată perioada cât am stat. Eu am lucrat la un laborator acolo. I s-a făcut unui inginer milă de mine și m-a luat acolo. Era un tip cam de 40 de ani și el a fost așa, un om de treabă și-a zis: „Adă pe toți băieții și fetele care au fost elevi, adă tot, că eu vă fac rost de un serviciu nu prea greu!” Și-așa am mers 7 km fie pe jos, în fiecare zi, fie cu remorca. A trecut un an, doi... Iernile, vreo două ierni au fost foarte blânde, dar a treia iarnă a fost... eu așa ceva în viața mea... de zăpadă și viscol, dar pur și simplu era zăpada – cât să vă spun? –

cam așa, cam până la ferestre sus, de doi metri, doi metri jumătate. Deci era aproape până la acoperiș. Eram izolați în case, și noi, și toți sătenii noștri.

Lângă noi locuia o familie de bătrâni. Erau cam de vârsta mea acum, cam 60 de ani aveau ei atunci și lu tata i s-a făcut milă. Am ieșit prin tavan în pod, din pod am spart o bucată din acoperiș, s-a dat jos pe nămeți și s-a dus la bieții bătrâni, să vadă ce fac, că n-au avut mâncare, n-au avut lemne, n-a avut nimeni lemne. Doar toată perioada asta de 5 ani n-am avut lemne, cu ciulinii Bărăganului ne-am încălzit. Toamna ne-am dus, i-am cules de pe câmp, i-am adus acasă, am făcut așa o grămadă mare. Și unul din familie am stat, am luat mânuși – dar erau mâinile așa de bătătorite de spinii ăia de ciulini, că la un moment dat nu i-ai mai simțit. Și toată ziua ai stat la gura sobei și ai băgat ciulini, ca să poți să te-ncălzești, să poți să faci mâncare. Asta a fost...

Dar asta a fost situația critică, cu apă, apa sau mâncarea, sau unde să te speli... Păi întotdeauna seara când am înghițit apă, pur și simplu în gură erau fel și fel de insecte. N-am mai fost impresionați. Le-am dat la o parte sau le-am scuipat și am băut apa. Erai foarte fericit când ai avut o gură de apă.

Dar să știți, doamnă, că lumea așa de bine a început să se gospodărească și acolo! Fiecare a lucrat pe unde a putut. Și din Bărăganul ăla, care a fost, „ciulinii Bărăganului”, din pustia aia care a fost, că ai mers kilometri întregi și nu ai văzut nimica decât numai pământ drept ca în palmă, unde localnicii spuneau că nu se poate cultiva grădină, de lângă Grabaț – nemții – și din Teremia, care erau foarte buni agricultori și foarte buni grădinari, păi ce-au făcut acolo, o recoltă, nici nu vă pot spune! Și de legume, și fructe, și nu mai vorbesc de cultura mare... extraordinar! Venea, că eu la inginerul la care am lucrat la laborator venea d-l profesor – atuncea l-am cunoscut. A rămas surprins ce poate să facă omul. Bineînțeles, pământul a fost extraordinar de darnic cu oamenii, dar oamenii cât au fost de gospodari! Și a avut domn profesor așa o stimă deosebită. Spunea: „Dacă nu ar trebui să las o cercetare în urma mea, aș veni să stau cu voi, cu toți aicea!”

Ce să vă mai spun? De deținuții politici care după doi ani de dislocare au început să vină cu grupul. Azi un grup de 10, mâine altul de 20. Ei s-au speriat de noi, noi ne-am speriat bineînțeles de ei, că n-am știut ce și cum. Am început să ne împrietenim... Ingineri, elevi, cum era atuncea într-a VIII-a la bacalaureat, sau alții mai, a VII-a, înainte, eram foarte tineri. Bineînțeles, când s-au făcut epurări, sau nu știu cum să-i spun, arestări, și-au stat o perioadă de timp în pușcării, începând din '47, chiar din '46 și până în '53, perioada asta au stat... (...) Au stat deci din 47 și până-n 53. A fost arestat, a cântat „Deșteaptă-te române!” Culmea ironiei! Să fii arestat fără proces, el n-a avut proces, n-a fost la judecată, și majoritatea dintre ei n-au fost la judecată... Sau altul că a citit o poezie de Goga. Poți pentru asta și stai în pușcărie cinci-șapte ani – și după aceea noi am venit, după cinci ani cu domiciliu obligatoriu cât am stat în Bărăgan –, dar ei au rămas încă acolo. Pentru ce? Ce au făcut? Că la examenele de bacalaureat unul a început să cânte „Deșteaptă-te române!” printre ei? Și pentru asta ai stat șapte ani în pușcărie și după aceea eu mai știu câți cu domiciliu obligatoriu. De ce? Nu i s-a distrus viitorul? Și câți or fost ca ei, nu? Au fost căpitani de jandarmi, medici, profesori universitari, oameni bătrâni. După aceea ne-am interesat. Cu o parte dintre ei am ținut legătura. Au fost din nou arestați. Deci au venit cu domiciliu obligatoriu, au stat un an, doi și au fost luați. Titi Câmpeanu, student, era Adam Nicolae, senator de Arad, un bătrân de 60 de ani, extraordinar. Dar știți ce-a fost frumos? Că noi eram, cum s-ar spune, nici câini de casă și nici de oi. Eram majoritatea cu studiile neterminate dintre noi. Fiecare care a venit din pușcărie... seri, să le zic literare, sau pur și simplu la lucru. Că eram toți izolați, noi ne-am izolat după

aceea. Astăzi s-a vorbit despre Coșbuc, mâine despre Caragiale, dar toată opera, doamnă. Altul a făcut franceză. Lucrând cu sapa, sau pur și simplu luând probe de sol, sau măsurând o plantă. Au fost niște oameni extraordinari de bine pregătiți și cu mult, mult suflet în ei, și oameni de-o mare omenie. Am toată stima față de ei.

După ce-or venit – sigur că ei nu au avut voie să scrie la familiile lor – dar împrietenindu-ne și câștigându-le lor încrederea, am scris noi în numele lor, familiilor. Și au început să vină mame sau prietene. Și le-am chemat cu rândul la masă. Pe lângă sărăcia noastră am mai chemat câte unul, doi la masă. Din diferite pături sociale erau sau diferite grupuri politice. Erau țărâniști majoritatea, liberali, erau preoți în special greco-catolici și ortodocși, de-ai noștri sigur, a fost un ortodox și a venit și într-o seară, am zis: „Părinte, ce ar fi să ne construim noi o mică bisericuță?” Zice: „Asta nu se poate!” „Ba se poate”. Și fiecare dintre noi am dat o sumă mică, o zi de lucru pe săptămână am dat-o în contul bisericii și am început noi să facem chirpici, cărămidă, așa din pământ bătut, pământ bătut, pur și simplu, până ne-am ridicat o biserică, cât să vă spun, cam patru pe șase, am făcut un altar, dacă a avut cineva o icoană sau un ștergar... Deci preotul a făcut pur și simplu slujbă în fiecare duminică. Ne-am cumpărat lumânări,... Ne-am făcut cămin cultural. Am avut dispensar, că dintre noi au fost și medici... Era o doamnă foarte bătrână al cărei nume nu mi-l mai amintesc,... foarte de treabă. Atunci, dintre oamenii cu care noi eram dislocați, a avut unu Vulpe, dl. Vulpe îl chema, a avut un fiu medic în București și atunci el venea o dată, lunar din București în Salcâmi și spunea tatălui lui că cine vrea să se ducă să îl consulte.

... Erau din grupuri de legionari, era Decebal Codreanu, fratele lui Zelea Codreanu, venit din închisoare, cu toate că el nu a fost de acord cu politica fratelui său, el nu era un legionar, toți i-am spus: „Decebal, cum Dumnezeu ai fost tu condamnat?” – „Păi da, am fost condamnat fără să fac politică, pentru că eu niciodată pe fratele meu nu l-am înțeles și nu am făcut politica lui legionară.” Dar chemându-se Decebal Codreanu, a fost și el arestat, condamnat. Au venit copiii la unchiul lor, la Decebal, și încă râdeam că au zis: „Dragă unchiule, cum ți-a plăcut scrisoarea mea? Așa-i că a fost frumoasă! Da eu cred că tu nu ai primit-o, că eu nici nu ți-am trimis-o!”

Multă lume, multă lume am cunoscut, foarte multă lume. Atunci era un căpitan de jandarmi, vecin, deținut politic și el, a fost arestat din nou. El, știu precis că a fost arestat, adică din nou, după ce-am plecat noi, la vreo doi-trei ani, și cu Câmpeanu. Că mi-a scris cineva că Titi Câmpeanu s-ar fi paralizat, a făcut un șoc nervos și ar fi paralizat. Am cunoscut multă lume. Numele îmi scapă după 40 și de ani. Când mă uit la „Memorialul durerii”, am toată stima și considerația pentru marea realizare care s-a făcut, față de doamna Hosu, a intuit absolut tot ce trebuia să se spună și să se vadă și sunt foarte mulți oameni politici care ni i-am văzut, dar nici nu mai știu dacă mai trăiesc acuma. Foarte mult mi-a plăcut! A atins pur și simplu cam tot din comunism. Dar m-aș bucura dacă s-ar face ceva și cu noi, cei care eram acolo în Bărăgan. Să se facă, să se știe –, lumea să știe și să nu uite ce s-a întâmplat și mai ales să nu se mai repete, indiferent din partea cui vine, ori de stânga ori de dreapta. Că tare nu ne plac ororile și nici răzbunările de nici un fel.

Fiindcă acum, când vezi toate leprele astea că-ți apar la televizor, mai ales domnul Păunescu (*Adrian - n.n.*), care pur și simplu poate datorită lui, să nu-i zic greșelile care le-a făcut, în orice caz, prea a fost adulat de el Ceaușescu! Și ar trebui ca tot tineretul să vadă. Nici fetele mele nu au știut, până după Revoluție nu au știut că am fost în Bărăgan. Eu pur și simplu cu ele nu am discutat așa ceva. Și nici politică... Eu nu sunt fricoasă, că am avut în familia mea și oameni care au făcut politică, dar am vrut, de fapt ca și cu religia, eu nu le-am impus la copiii mei nici un fel de religie. Am

zis: fiecare, când ajunge mare și poate să discearnă el, să-și aleagă și religia, chiar dacă este credincios sau nu. Asta nu înseamnă că nu am fost la biserică cu ele. Și așa și cu politica. În schimb, după Revoluție mi-au reproșat. Ambele fete mi-au zis: „Mamă, păi tu chiar nouă nu ne-ai spus absolut nimic?” Nu le-am spus nici că am fost arestată.

Aveau ce aveau cu noi, tineretul, v-am spus, și-atitncea ne-au pus diferite întrebări. Prietena mea, care acum, în momentul de față, este căsătorită Bolovedea, dar este născută Bălan, Florica, era studentă la filologie în București, în anul III, tată-său a fost deținut politic. A venit după 17 ani de pușcărie, mai trăiește și acuma dl. Bălan, avocat de profesie. Și soțul prietenei mele, tot deținut politic, a fost student la medicină, după aceea cu domiciliu obligatoriu. S-a căsătorit cu Florica și, mă rog, fiind prietenă cu ea, de multe ori am fost întrebată, dacă știu ce se întâmplă cu tată-său sau ea dacă face politică. M-a întrebat dacă face politică, i-am spus că n-a făcut niciodată politică. Ea și-a stimat tatăl, pe tatăl ei, și l-a iubit, dar politica nu i-a făcut-o. Atunci am fost o singură dată și eu, după aceea, luată, ea a fost foarte des, a fost des anchetată, pe motivul că tată-său e deținut. A fost exmatriculată, în anul III, de la București, că tatăl ei a fost deținut politic și-atunci a venit și-a stat la Răchitova. Da, a fost de două, trei ori luată. Tot acolo, arestată, în sat, în Salcâmi la miliție, la securitate. Să ne-ntrebe mai ales de deținuții politici, de ce ne-am împrietenit cu ei, ce vorbim cu ei, ce știm despre familia lor, dacă fac politică... cam asta.

După aceea am venit înapoi, m-am căsătorit și m-au lăsat în pace. Și pe toată lumea au lăsat-o în pace, că doar ce au avut ei cu noi? Ți-au luat tot ce-ai avut, ce să-ți mai facă, doar nu au mai avut ce să-ți facă. Bineînțeles că oamenii politici, au fost oameni politici arestați și, mă rog, au venit mai târziu, dar noi cei care am fost în Bărăgan fiecare ne-am văzut de treburile noastre. Culmea ironiei știți ce-o fost? Tocmai cei care au rămas în casă, care au luat bunurile de la noi, că am văzut la unul un dulap, la altul un covor, la altul o mobilă sau mă rog ce om fi văzut, plus că au rămas de la tata, au rămas cinci cai acasă, or avut ai mei. Deci doi și-au luat, trei au rămas în Vrani, au rămas scroafe. Nu mă refer la părinții mei, mă refer la tot satul, că fiecare a avut gospodărie în Vrani. Deci ei au luat – au trecut pe inventar ce-or trecut –, au luat ce au vrut cu japca de la fiecare, c-or fost oameni gospodari bănățenii. Și când noi am venit, noi, fiecare dintre noi a avut cel puțin un vagon, două vagoane, da pline de cereale. Le-am sigilat și le-am adus acasă cu porumb, cu grâu, cu animale, cu de toate. Noi am venit, eu cu frate-miu și cu cumnată-mea și cu Liana, am venit, cu trenul bineînțeles și părinții au venit cu unul dintre vagoane. Unul era sigilat, dar celălalt a fost cu animale, dar bineînțeles că a avut bagaje. Dar în '55 când am venit erau aici mari inundații și foamete. Ce să vă spun! Și toțiăștia, care au contribuit la ridicarea noastră, tot la noi au venit să apeleze să-i scoatem din sărăcie, să nu ducă foame, că erau iar anii ăia grei de foame. Și pe fiecare dintre ei i-am ajutat noi, de care și-au bătut ei joc. Și toți copiii lor, băragăniștii, cum ne-au spus ei, fiecare dintre copiii băragăniștilor s-au realizat. Că a fost voie, că n-a fost voie, ne-am dus în altă parte, cu copiii, cu nepoții, să ni se piardă urma și fiecare a făcut un liceu, o facultate și tocmai ei, săracii satului, care au rămas, tot așa au rămas. Toți s-au realizat, număr după număr de case. Mă refer la copiii lor. Au făcut ceva în viață. Și se vede ceva, lasă ceva în urma lor. La ei nu s-a văzut mare lucru. Degeaba au luat nemuncit de la altul, că vântul tot le-a dus înapoi. Nu s-au putut bucura de nimica. Asta a fost.

... Da cine știe, a făcut un primar listele și probabil de la partid, cum era secretarul de partid, acuma sigur nu știu. Nu mai contează, doamnă, după atâția ani.

Acasă când am venit, casa noastră, a părinților mei era ocupată de CAP.

Și n-am putut să stăm în casă, am stat la străbunica, am găsit pe străbunicii din casa părinților, adică bunicii din partea tatălui or murit, și bunicu și bunica, în cinci ani cât timp noi am fost deportați. Dar mama mamei mele și bunica mamei mele am găsit-o în căsuța ei de la marginea satului și am stat acolo o perioadă de, până or binevoit să ne elibereze casa CAP-ul. Am găsit dezastru. Teracotele le-or spart în casă. Dintr-o parte din camere au făcut lăptărie, în alte camere birouri, la stradă or băgat pur și simplu oile. Abia am scos gunoiul dinăuntru. Nu știu acum, cu oricum nu mai am familie, nu mai e interesant pentru noi, pentru familia mea, dar mă refer la celelalte familii, ei ar mai avea să mai lucreze pământul Tare așa dori să se restituie totul, indiferent că lucrează ei în continuare. Și statul să se gândească să dea ceva, cum a știut și să ia acum 50 de ani de la oameni, să le dea ajutor la țărani, că datorită lor, noi, intelectualii sau muncitorii, avem fiecare să ne ducem de unde să cumpărăm. Că acum degeaba s-a dat un pământ înapoi, că mă duc acasă și ce le-a dat? Nu le-a dat nimica. Le-a dat pământul, nici ăla nu le-a dat unde au avut, l-au dat te miri pe unde și dacă nu ai un tractor cu ce Dumnezeu poți să lucrezi?

În familia mea toți sunt orașeni, îs plecați de atâția ani în Timișoara, numai eu sunt aicea, restul familiei mele e la Timișoara. Sunt oameni gospodari care au rămas acolo și e păcat să nu fie satele ce au fost odată. Că Banatul, totuși, o fost fruntea.

Mă, gândesc eu, mare influență a avut-o Austro-Ungaria. Mă refer și la cultură și la partea financiară. Zona asta a avut mare influență, a avut extrem de mulți nemți și sigur că bănățenii de aia au fost fruntea, că au copiat tot ce a fost frumos și bun și de asta au prosperat. S-au dezvoltat ca oameni și de asta a fost Banatul fruntea. Fiindcă neamțul a fost om gospodar și s-au învățat femeile să fiarbă de la nemți și așa mai departe. Deci, eu cred că de asta a fost Banatul fruntea, cu toate că tot timpul au avut ce-au avut cu Banatul, să-l distrugă, mă refer și la Timișoara și la orașele astea mai mici. Noi avem poarta deschisă înspre Occident, înspre sârbi, înspre trafic și lumea de asta a fost informată. Bănățenii au avut acces la informație, pe când celelalte regiuni, la ei sara la 8 s-au băgat în pat, s-a cântat „Hora Unirii”, ai dormit ca un animal. Pe când Timișoara! Nu degeaba o și început Revoluția de acolo. Am avut poarta deschisă înspre Occident. Lumea a fost informată ce se întâmplă în jurul său.

M-am gândit că la 21 de ani nu pot să fac mare lucru. Trebuia să fac ceva, să muncesc, însă nu m-am gândit, că m-am îndrăgostit și m-am măritat. Și am zis că așa vrea să pot să trăiesc prin copiii mei, să-mi realizez copiii cum așa fi vrut eu să fiu. Și ei la rândul lor să aibă o meserie, indiferent ce. Am stat o perioadă de câteva luni în sat, după aceea m-am căsătorit, bărbat-meu a terminat facultatea în același an și am fost repartizată în Moldova, în regiunea Galați. Am stat trei ani și jumătate, n-au fost obligatorii repartițiile, cum au fost în ultimii ani, dar am avut o repartiție și n-am insistat să rămân în Banat, cu toate că mi-ar fi plăcut, dar am stat cu nepoata mea, Liliana, pe care mult am iubit-o și am ținut la ea. Anii au trecut și ea a fost clasa a opta și după aceea m-am gândit că fiind departe de casă și neștiind că am avut bube în cap, că am fost dizlocați... N-am vrut să o las aici mai departe, că am vrut să se realizeze, să înceapă măcar prin copiii fraților mei și am luat-o cu noi acolo. N-au știut nici cine îi sunt părinții, am zis că-i fata noastră, cu toate că n-au crezut nici ei, dar au înghițit și ei gălușca și au lăsat-o să-și termine liceul. După aceea am adus-o înapoi la părinți, la fratele meu. El lucra la SMT la Oravița, după aceea s-a mutat la Timișoara. Părinții au locuit mi departe în Vrani și eu m-am mutat ca să fiu mai aproape de ei și de socrii mei.

Liliana a avut 6 ani când ne-au dizlocat, când mă gândesc la ploaia aia

torețială, tot a început să crească apa, eu am stat pe un scaun și frate-meu a zis să-mi pună un scaun pe masă, că apa crește și Liliana era cu piciorușele în apă, și a zis să o pun la mine după gât și am pus-o cu piciorușele după gât și am protejat-o de ape. A fost la școala primară acolo și după aceea frate-meu fiind funcționar aici, s-a mutat și cumnată-mea și a făcut aici până la clasa a opta. După aceea a avut cea mai bună lucrare la română, dar fiind tată-său cu bube în cap nu a avut voie să treacă la admitere și atunci am luat-o la mine și am ținut-o doi ani, apoi am dus-o din nou la tată-său, a terminat liceul și a urmat facultatea, a terminat chimia. Cam asta.

Era un băiat, a terminat în anul acela liceul sau chiar a fost student, îl chema Aurel Târziu, un băiat bun, sufletist, de mare omenie. Erau sârbi, erau diferite naționalități, eram cu sârbi de aici de pe Dunăre, atunci erau două fete, o fată era Mara și încă una Lelica. Amândouă, ambițioase, și-au terminat liceul și apoi agronomia la Timișoara. Erau fete macedonence, mai mici ca mine cu un an sau doi, Maria și pe una nu mai știu cu o chema.

Realitatea e că s-a tăcut în primul an o foame grozavă, mai ales săracii macedoneni au dus-o foarte greu. Că dacă te-ai dus la lucru și ai primit o coajă de pâine, ai adus-o acasă, n-ai mâncat-o. În primul an a fost mare sărăcie, nu mă refer la familia mea, că noi am avut rude și ne-au trimis pachete, în special sârbii și macedonenii au dus-o foarte rău, n-au avut haine, n-au avut mâncare, n-au avut cu ce să se acopere. Doi ani au fost săraci lipiți, după doi ani oamenii s-au ajutat între ei și au început să prospere, au început să prospere pur și simplu.

„În '51 vara, eram ridicați crema Banatului, adică oamenii ai mai înstăriți, ai mai buni de pe sate ”.